

Лист до редакції

ІЗ ПРИВОДУ РЕЦЕНЗІЇ О. БРАЙКА НА VI ВИПУСК НАУКОВОГО ЗБІРНИКА “СУЛТАНІВСЬКІ ЧИТАННЯ”

Рецензія Олександра Брайка¹ привертає до себе увагу актуальністю своєї назви “Прикарпатський збірник і проблеми українського літературознавства” й тим, що її автор ретельно прочитав усі статті, намагаючись дати настільки докладний розгляд кожної з них, наскільки це дозволяє обсяг.

А мене особисто рецензія О. В. Брайка зацікавила тому, що й мені свого часу довелося відгукнутися двічі на “Султанівські читання” й опублікувати свої рецензії в Росії (“Сборник научных работ “Султановские чтения”: направление и концептуальность” // Учен. зап. Казанского ун-та. Серия Гуманитарные науки. – Казань, 2017. – С. 292–298)) і в Білорусі (“Межлитературные диалоги” // Белая Вежа. – Минск, 2017. – №4. – С. 101–103).

Деякі думки О. Брайка заслуговують на те, щоб на них звернути увагу. Зокрема, слушною, хоча й не новою, є думка про те, що рецензія має не лише репрезентувати статті (в О. Брайка на с. 102: “переказувати висвітлені теми”), а й аналізувати їх (у О. Брайка на с. 102: “увиразнити значущі відкриття, й методологічно продуктивні підходи, указати на слабкі і дискусійні місця, продемонструвати незалежний погляд на результати наукових пошуків”). Заслуговують на підтримку прагнення рецензента до методологічної визначеності, його нагадування авторам статей про те, що не варто аналізувати твір за перекладом, тому що переклад завжди є інтерпретацією. Не викликає заперечень і намагання О. Брайка в багатьох випадках підійти аналітико-критично до порушених у статтях проблем і до способів їхнього вирішення.

Водночас навряд чи виправдано беззаперечно відкидати репрезентативний тип рецензування, адже рецензії можуть і мають бути різними за своїм призначенням і функціональним спрямуванням. Та головне – в іншому: у рецензії О. Брайка є речі, які засвідчують, що сам автор не дотримується тих параметрів рецензування, які щойно проголосив як обов’язкову вимогу.

По-перше, автор майже ніколи не аналізує концептуальний зміст статті, до якої висуває ті чи ті претензії. Це стосується, до прикладу, публікацій Д. Реги, Н. Мочернюк, І. Малишівської, А. Сав’юка, О. Омельчук, Н. Ботнарєнко, О. Турчанської, В. Остапчук, О. Солецького, Н. Яцків, Л. Оляндєр. Виняток становить хіба що стаття Г. Александрової. По-друге, у рецензії превалує негативне спрямування, її автор зосереджений здебільшого на недоліках, частина з яких віднесена до недоліків доволі-таки довільно (скажімо, у статті Д. Реги рецензента не влаштовує покликання на праці польських дослідників А. Хутнікевича (вид. 2002 р.), Б. Волєк (вид. 1980 р.) та Х. Заровської (вид. 1963 р.). Та чи може бути час публікації вказаних праць достатньою підставою для висновку про те, що їх “не випадає... трактувати як методологічну базу” (с. 104)?

Якщо ж говорити по суті, то складається враження, що основним об’єктом критики О. Брайка є стаття О. Богданової “Рассказ А. П. Чехова “Человек в футляре”: новое в системе образов”, до якої рецензент 5 разів повертається в різних місцях своєї рецензії. І якщо придивитися до суті висловлених претензій до цієї публікації, то

¹Брайко О. Прикарпатський збірник і проблеми українського літературознавства // Слово і Час. – 2018. – №7. – С. 101–113.

ми побачимо, чи справді рецензент дотримується у власній практиці рецензування проголошених ним самим вимог до наукової рецензії.

У своїй критиці статті О. Богданової О. Брайко починає з тези, яка сама по собі не викликає заперечень. Звичайно, заголовок і список літератури складають інколи – це акцентовано рецензентом на с. 104 – уявлення про теоретичні та історико-літературні засади. Але саме *інколи*, а отже, зазначені архітектонічні складові наукової публікації (зокрема, те, що в О. Богданової список літератури складає три джерела, одне з яких сам чеховський текст) не можуть бути підставою для висновку, що стаття О. В. Богданової не відповідає сучасному рівневі літературознавства. Хіба ретельне прочитання художнього тексту, на чому наполягав свого часу О. В. Чичерін, не може служити опорою для нової інтерпретації образної системи А. Чехова? На нашу думку, це обов'язкова умова прочитання тексту в новому ракурсі. Саме це, орієнтуючись на поінформованого читача (а саме такий читач і є адресатом наукових видань), ставить собі за мету О. Богданова. А така дослідницька настанова не передбачає обов'язкового критичного розгляду наявних у чехознавстві інтерпретаційних варіантів обраного чеховського тексту (а про те, що О. Богданова знає і враховує досвід своїх попередників, свідчить уже перший абзац її статті). Можна погоджуватися чи не погоджуватися із запропонованим О. Богдановою баченням, але не можна зверхньо іронізувати над евристичним текстом, підміняючи предметну дискусію зверненням до проблем, які не мають жодного стосунку до суті піднятої справи – питанню про відповідність чи невідповідність тої чи тої дослідницької практики параметрам сучасного літературознавчого дослідження. А саме з такою підміною ми стикаємося в рецензії О. Брайка, якій жодним словом не обмовився про концепцію статті О. Богданової. Ми не будемо зараз доводити, що О. Богданова, поглибивши розгляд метафоричної функції образу футляра у творах А. Чехова, актуалізувала їх корелятивні зв'язки з досвідом нашого сьогодення, не будемо говорити про продуктивність методологічних підходів дослідниці (про це ми вже висловлювались у статті “Размышления над монографией О. В. Богдановой “Современный взгляд на русскую литературу XIX – начала XX вв. (классика в новом прочтении)”, надрукованій у вип. 43 за 2016 р. тернопільського наукового альманаху “Studia methodologica”). Зауважу лише, що в будь-якому разі дискусія мусить відбуватися в належному тоні і з повагою до автора. Я вже не кажу про те, що зверхній, принизливий і уїдливий тон, до якого часто вдається О. Брайко, є неприпустимим у науковій полеміці.

І останнє. Без наукового діалогу, критичного розгляду індивідуальних дослідницьких практик і фахових видань неможливий розвиток науки. Але це має бути саме розгляд по суті справи і з конструктивною метою. А саме цього і бракує рецензії О. Брайка, зі змісту якої читач не дізнається, чи добру справу робить редколегія “Султанівських читань”, розгортаючи цей науково-видавничий проект, чи його потрібно припинити, чи є якийсь пізнавальний сенс у конкретних публікаціях збірника, чи ні? Про себе можемо сказати відверто: ми ретельно стежимо, читаємо майже всі статті у випусках наукового збірника “Султанівські читання” не без користі для себе. На нашу думку, івано-франківське видання виконує важливу місію, гуртуючи навколо себе наукові сили. А на це варто зважати.

Луїза Оляндер,
доктор філологічних наук, професор
м. Луцьк

Отримано 23 лютого 2018 р.

